

Родова репрезентација и конструкција во македонската традиција и фолклор и нивниот одраз во современото општество и современите односи

Предава:

Проф. д-р Весна матијашевиќ Покупец

Дводневна работилница од областа на родовите прашања во
земјишната администрација за вработените во

Агенцијата за катастар на недвижности

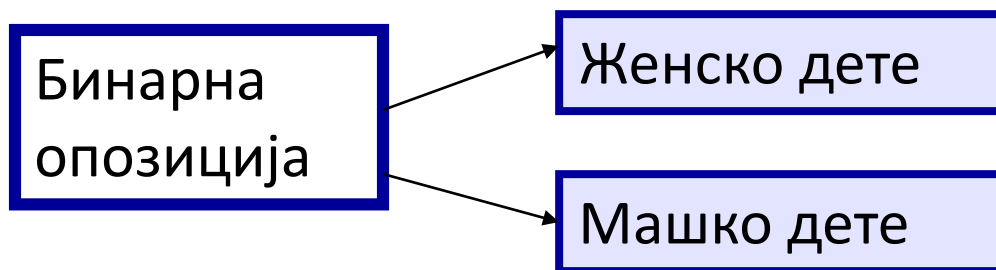
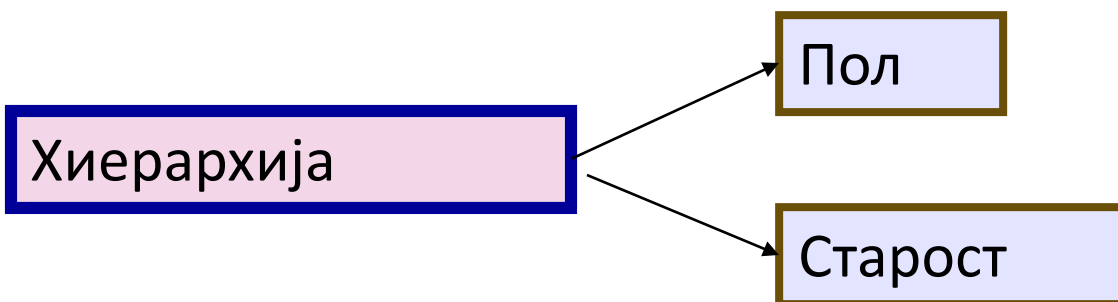
20-21 септември 2012 година, Институт „Евро-Балкан“, Скопје

ХИЕРАРХИЈАТА ВО СЕМЕЈНИТЕ И ОПШТЕСТВЕНИТЕ ОДНОСИ

1. Третманот на женското дете од раѓањето до стапувањето во брак
1. 2. Третманот на жената во семејството и во општеството

Третманот на женското дете во македонската народна традиција

Најниско место во семејната хиерархија

Период на задевојчување

Поважни невербални
знаци карактеристични за
овој период

- Коса
- Облека
- Срамежливост
- Прва менструација
- Вовед во работниот процес

Третманот на жената во брачната заедница

- Покорност
- Работна сила
- Идеален модел – чест (чесност)
- Очекувања да роди деца, особено машки
- Последици од неисполнување на ова очекување
- Местото на жената во семејството на мажот

Односите во потесното семејство

Односот на мажот спрема жената

- неверство

- санкции

Односот на децата спрема мајката

- Главен атрибут иманентен на овој однос е респектот

Жената во традиционалната култура

Идеален модел и традициска култура – доминација на женскиот принцип

Реалниот модел и традициската култура: латентни права, освоени на алтернативен начин, преку механизмите на женската субкултура

Функциите на жената

1. Во пошироката заедница:

19. - 20 век - функции во селската заедница: селски старешини, селски службенички, војводи, и сл.

2. Функција на жената во обредноста – доминантна улога: плодност, бериќет, род; обредите врзани со култото на умрените, здравствена магија и тн.

Функции на жената во семејството

- Главна домаќинка
- Чуварка на јазикот
- Чуварка на сакралниот збор

Самосвесната жена во македонското традиционално општество:

- Однос спрема женската доминација
- Отпор
- Мудрост (итроштина, лукавост)

Личното име на жената во македонската традиција

Крштевање: официјализирање на името, појасен статус

Македонската жена долго време немала и фактички официјализирано име. Во турските документи речиси не се забележани турски имиња (исклучок – носители на семејството)

Именување на жената според маж, татко, син: Рим

Прасловенска (прасловенски јазик) и општословенска појава

Покарактеристична појава за селската средина

Семејното име и презимето

Посебна антрополошка категорија

Прзимето е средство за идентификација на личноста

Семејните имиња се антропоними со кои се именува и идентификува определено семејство

Презимето е стандардна, официјална антропонимска категорија

Семејно име – неофицијална антропонимска категорија

Прекарот

Дополнително име

Неофицијална антропонимска категорија

Ретко го имале жените

Лоша особина или селото од кое потекнувале

ОБИЧАЈОТ И НОРМИТЕ

Обичајно право – систем на задолжителни правила за однесување меѓу членовите на одредена општествена заедница (средина).

Настануваат со долго, спонтано и доброволно однесување во исти околности.

Формирање на општа свест на заедницата за задолжителноста на тие норми.

Сличност со народното усно творештво

- обичајните правила немаат автор
- креација – мнозинство
- влијание – истакнати личности
- соработка: маса и елита

Повторување на однесување:
Квантификација и субјективност на членовите на заедницата

- Релативно стабилни општествени односи.
- Свест за оправданост.
- Регулатори: собранија и сл.

- Се доближува до правото.
- Се создаваат автономни институции:

семејни

интересни

територијални

заедници

Разграничување меѓу обичајно-правните норми и други блиски категории

- Индивидуална норма — општа, задолжителна норма.
- Обичај —————> обичајно правило.
- Како извори на правото, зависат од ставот на државното право.
- Однос: обичајна – морална норма
- (заедничко: израз на општествена свест).

Моралната норма е етички валоризирана:
ДОБРО - ЗЛО

- Тоа не мора да биде случај со обичајните норми.
- Обичајното правило може да биде етички неутрално.

- Обичајното правило има свое место во правните системи.

Местото на обичајното право во Македонија кон крајот на османското владеење

- 1. изгубената доверба на немуслиманското население кон осман. судови
- 2. Революционарната организација во 19. и почетокот на 20 в. го насочувала народот не пред официјалните органи, туку пред „народните судови“.

Во правилата на македонскиот востанички комитет од 1878 година стои: „Бидејќи немаме пишани закони, народните судии ќе ги судат сите граѓански дела според обичајното право.“

Примери за однос кон затечените обичајни норми

- Пример за признавање на овие норми среќаваме кај Јован Скилица (1072-1073), кој вели дека Василиј II не сакал ништо да менува во областите на народите на Самуил.

Нормирањето во разни сфери на семејните и општествените односи

- Автономни норми во разни средини кои создавале, покрај обичајното право, и оригинални норми на однесување.
- Нормирање, зависно од влијанијата на верските конфесии. Национална компонента.
- Имотно-правна сфера – шеријатско право

Појава на црковни општини со сите дејности (комунално-градежна, административно-судска, просветна и тн).

Еснафските самоуправно здружени организации дејствуваат врз обичајното право и автономните прописи

Статусна положба на членовите на еснафите

Бракот и семејните односи со особен акцент врз третманот на жената

- Основа – строга поделба на трудот.
- Темелено врз законите на природата.
- Силно влијание на религијата
- Бракот е уреден врз народни обичаи и обичајни правила.

- Етапа во развојот на семејното право.
- Право за наследување.

Брак и односи во семејната заедница

- Форма на бракот.
- Уредување на склопување на бракот.
- Улогата на родовите во бракот.
- Права и обврски.
- Имотни права и должности.

- Односи меѓу членовите на сенајството:
- глава;воспитување, поделба на трудот, местото на децата, местото на жената, казната (санкцијата).
- Хиерархија по два критериума.

Делба по смрт на главата.

Делба со согласност од таткото.

Користење на шеријатското право
кај наследувањето.

Домазетството.

Право на меѓусебно наследување или делба на имот

Зависи дали бил во инокосно семејство или заедница

Наследувањето не било уредено и во целосен правен систем, туку со одделни обичајни правила

Тестамент

Без тестамент, наследници: синови, немажени женски деца, сопружници според правото на шеријатот, должностите на синовите според вдовицата и сестрите

Отстапувања во Охрид (немажените ќерки можеле да земат наследство

Наслени редови

Без наследник

По смртта и за време на животот на таткото

Посебни правила за неделив предмет

Доплата

Куќата на синот кој ги догледува родителите

Продавање и делење пари

Огништетот на најмалиот бра (податоци кај Цепенков)

Наследување права и обврски, тестаментално наследување

Договори за користење на земјиште

Аргатување

Најмување помоци врз основа на правото на сопственост

Многудетни семејства

Голем морталитет на новоредните

Наспроти носталгичната слика за долговечноста на старите, податоците укажуваат за мажење на 14-15 години, кај побогатите до 18 год (во Романија, на пример)

Кус животен век (жени 38,2, мажи 36,6) (Унгарија 1900)

Патријархалната моќ и општите закони:

Жена без маж е како коњ без узди.

Жените не вредат ни да помирисаат таму каде што оди мажот

Таа нему „вие“, тој нејзе „ти“ (во Хрватска)

Мажот има огромна моќ во патријархалното семејство

Жената не смеела да се занимава со трговија без дозвола на мажот

Мажот имал право да навредува и да тепа, имал последен збор, ја претставувал жената на суд

.

Бугарско законодавство 1907 година

Наследството на женските деца е двојно помало, иако мајките често се школувале, а женските деца привредувале

Генерално во регионот, со ситни варијации во начинот, жената располагала **само со мирозот**

Србија 1844-1945

Женските деца не наследувале ако имало и машки

Вдовицата користи

При развод, девојчињата над 7 и машките над 4 години на таткото

Уште некои интересни карактеристики на патријархалното општество

- Евидентирана поинаква состојба на селските жени. Можела да биде глава, одговорна за селската фарма.
- Во планинските села послободни – жената се прашува за совет и мислење..
- Облека- строго определена според возраста, пригодата и полот.
- 2 чекора зад мажот
- Табуирано името на мажот.